

Sygn. akt III AUa 1858/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Alicja Podlewska
Sędziowie:	SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń (spr.) SSO del. Beata Golba – Kilian
Protokolant:	sekr. sądowy Angelika Czaban

po rozpoznaniu w dniu 19 czerwca 2018 r. w Gdańsku

sprawy M. L.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

o wszczęcie postępowania

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu – IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 lipca 2017 r., sygn. akt IV U 1468/16

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie;

II. zasądza od M. L. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. kwotę 330,00 (trzysta trzydzieści 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesu za obie instancje.

SSO del. Beata Golba-Kilian SSA Alicja Podlewska SSA Iwona Krzeczowska-Lasoń

Sygn. akt III AUa 1858/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 25 października 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. odmówił M. L. wszczęcia postępowania w przedmiocie wyrażenia zgody na opłacenie składki po terminie za lipiec 2016 r. za ubezpieczonego S. L., z uwagi na złożenie wniosku przez osobę nieuprawnioną.

Odwołanie od decyzji złożyła M. L., domagając się zmiany zaskarżonej decyzji i nakazania wszczęcia postępowania w przedmiocie wyrażenia zgodny na opłacenie składki po terminie za lipiec 2016 r. za zmarłego małżonka S. L.

Organ rentowy wniósł o oddalenia odwołania i zasądzenia na jego rzecz od wnioskodawczyni kosztów procesu według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 20 lipca 2017 r., sygn. akt IV U 1468/16, Sąd Okręgowy w Elblągu zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do wszczęcia postępowania w przedmiocie wniosku skarżącej M. L. o wyrażenie zgody na opłacenie składek po terminie na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe zmarłego ubezpieczonego S. L. za miesiąc lipiec 2016 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że S. L. podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w ramach spółki cywilnej z żoną M. L. oraz podlegał do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego z tego tytułu. Ubezpieczony zmarł w dniu (...) r. Składka na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe za lipiec 2016 r. za S. L. została uiszczona po terminie płatności. W dniu 3 października 2016r. skarżąca M. L. (wdowa po zmarłym) wystąpiła do pozwanego z wnioskiem o wyrażenie zgody na opłacenie składki po terminie na jego dobrowolne ubezpieczenie chorobowe za lipiec 2016 r.

Pozwany zaskarżoną decyzją odmówił wszczęcia postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o wyrażenia zgody na opłacenie składek po terminie na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe za lipiec 2016r., argumentując, że skarżąca nie jest uprawniona do złożenia takiego wniosku.

Sąd Rejonowy w Ostródzie postanowieniem z dnia 30 marca 2017 r. sygn. akt I Ns 129/17 stwierdził, że spadek po zmarłym S. L., zmarłym w dniu (...) r. w P., nabyli w drodze ustawy żona M. L. oraz syn P. L., każde z nich w 1/2 części.

Skarżąca nadal prowadzi działalność gospodarczą pod tym samym adresem i w tym samym zakresie (drukarnię), jak prowadzoną wcześniej wspólnie ze zmarłym mężem.

Odnosząc się do odwołania Sąd pierwszej instancji powołał się na regulacje zawarte m.in. w art. 14 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 963, z późn. zm.; dalej: "ustawa systemowa") oraz art. 97 § 1, § 2 i § 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U.2015, poz. 613 z późn. zm.; dalej: " o.p."). Sąd wskazał, że trafnie podnosił pozwany, że przepis art. 98 § 1 o.p. nie ma w niniejszej sprawie zastosowania, gdyż dochodzone przez skarżącą roszczenie nie ma charakteru majątkowego. W doktrynie przyjmuje się, że prawa o charakterze niemajątkowym podlegają sukcesji jedynie wtedy, gdy na podstawie przepisów prawa podatkowego przysługiwały spadkodawcy, były związane z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą, a spadkobierca dalej tę działalność będzie prowadził (w przypadku kilku spadkobierców sukcesja będzie dotyczyła jedynie tych, którzy spełnią warunek prowadzenia działalności gospodarczej). Będą to takie prawa, jak np. do korekty deklaracji, do złożenia odwołania, do odliczenia straty podatkowej, amortyzacji środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych oraz rozliczenia innych kosztów . Na materialny lub niematerialny charakter tych uprawnień raczej nie powinna wpływać materia, której dotyczą. Trzeba się zgodzić z twierdzeniem, że ocena charakteru uprawnienia powinna być dokonywana nie w świetle treści np. odwołania, lecz w świetle przepisów prawa podatkowego. W innym przypadku, w zależności od jego przedmiotu, to samo uprawnienie do złożenia odwołania mogłoby mieć raz wymiar majątkowy, a raz niemajątkowy Sukcesja podatkowa dotyczy co do zasady jedynie spadkobiercy podatnika. Wyjątkiem jest odpowiednie stosowanie przepisów o następstwie do niemajątkowych praw i obowiązków spadkodawcy z tytułu sprawowanej przez niego funkcji płatnika (art. 97 § 3 o.p.). Zakres tej sukcesji jest jednak ograniczony w takim samym stopniu jak przechodzenie na spadkobiercę praw podatnika o charakterze niemajątkowym. Oznacza to, że na spadkobiercę płatnika przejdą jego niemajątkowe prawa i obowiązki, ale jedynie te związane z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą i pod warunkiem dalszego prowadzenia przez spadkobiercę tej działalności na własny rachunek (patrz komentarz do art. 97 Ordynacji podatkowej- R. Dowgier).

W ocenie Sądu Okręgowego prawo do złożenia wniosku o wyrażenie zgody na opłacenie składki po terminie należy do niemajątkowych praw płatnika związanych z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą, dlatego też przechodzi na spadkobiercę, jeśli kontynuuje on działalność gospodarczą płatnika- art. 97 § 2 i 3 o.p. Fakt kontynuacji przez M. L. działalności gospodarczej płatnika S. L. został wykazany przez skarżącą w toku procesu i nie był

kwestionowany przez pozwanego. Dlatego też ma ona prawo, jako spadkobierca zmarłego ubezpieczonego, do złożenia wniosku o wyrażenia zgody na opłacenie składki po terminie.

Z powyższym rozstrzygnięciem nie zgodził się pozwany zarzucając w apelacji naruszenie prawa materialnego, w szczególności naruszenie art. 97 § 1 i § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz.201 ze zm.) w zw. z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz.121 ze zm.) poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania i zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz pozwanego Zakładu kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego okazała się zasadna.

Mając na uwadze, że w rozpoznawanej sprawie Sąd Apelacyjny nie przeprowadził postępowania dowodowego, nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, przyjmując je za własne, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń, uzasadnienie wyroku zostaje ograniczone do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 387 § 2¹ k.p.c.).

Zgodnie z art. 14 ust. 1 ustawy systemowej, objęcie dobrowolnie ubezpieczeniami emerytalnym, rentowymi i chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku o objęcie tymi ubezpieczeniami, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został zgłoszony, z zastrzeżeniem ust. 1a, który przewiduje, że objęcie dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku tylko wówczas, gdy zgłoszenie do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych zostanie dokonane w terminie określonym w art. 36 ust. 4 (czyli w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczenia). Z kolei art. 14 ust. 2 ustawy systemowej stanowi, że dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe, o których mowa w ust. 1, ustają: 1) od dnia wskazanego we wniosku o wyłączenie z tych ubezpieczeń, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony; 2) od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego, za który nie opłacono w terminie składki należnej na to ubezpieczenie - w przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność i osób z nimi współpracujących. Jednocześnie w uzasadnionych przypadkach Zakład Ubezpieczeń Społecznych może, na wniosek ubezpieczonego, wyrazić zgodę na opłacenie składki po terminie.

Przystąpienie do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, w przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, jest obwarowane określonym formalizmem, a ochrona wymienionego wyżej ryzyka jest dobrowolna. Podstawowym warunkiem uzyskania ochrony jest terminowe opłacanie składek należnych na to ubezpieczenie. W judykaturze podkreśla się, że dyspozycja art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej obejmuje trzy sytuacje faktyczne. Pierwsza sprowadza się do zaniechania opłacenia składki w terminie za dany miesiąc. Druga polega na opłaceniu składki w terminie, ale w niepełnej wysokości i trzecia polega na opłaceniu składki w pełniej wysokości, lecz po terminie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z 23 kwietnia 2013 r., III AUa 1067/12, LEX nr 1313228).

Skutki uchybienia przedmiotowym obowiązkom prowadzą do ustania ubezpieczenia, a tym samym podmiot oczekujący świadczeń (np. zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego) jest obligowany do opłacania składki na to ubezpieczenie w terminie i we właściwej (należnej) wysokości. Zaistnienie którejkolwiek z opisanych wyżej sytuacji powoduje - z mocy art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej - ustanie tego ubezpieczenia. Ubezpieczenie to wygasa nawet w sytuacji, gdy osoba zobowiązana nie ponosi winy za nieopłacenie składki.

Z uwagi na cel i funkcje świadczeń z ubezpieczenia społecznego prawo musi przewidywać (i przewiduje) okoliczności sanujące uchybienia płatnika składek. W tym celu ustawa systemowa posługuje się konstrukcją "wyrażenia przez organ rentowy zgody na opłacenie składki po terminie". W ten sposób może dojść do kontynuowania ubezpieczenia chorobowego, mimo opłacenia składki po terminie.

Bezspornie w rozpoznawanej sprawie S. L. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność podlegał ubezpieczeniem społecznym i dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu. Składka na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe za lipiec 2016 r. została opłacona po terminie, w związku z powyższym dobrowolne ubezpieczenie chorobowe S. L. wygasło z dniem 1 lipca 2016 r. Wniosek o wyrażenie zgody na opłacenie składki po terminie za zmarłego złożyła jego małżonka - M. L., wspólnik prowadzonej z mężem spółki cywilnej.

Powołując się na dyspozycję art. 97 § 2 i § 3 ustawy o.p. w zw. z art. 31 ustawy systemowej Sąd pierwszej instancji przyjął, że spadkobierca zmarłego płatnika składek na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe, jest legitymowany do złożenia wniosku o wyrażenie zgody na opłacenie za zmarłego składki w trybie art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej. W związku z powyższym zaskarżona decyzja odmawiająca wszczęcia postępowania w przedmiocie wyrażenia zgody na opłacenie składki po terminie za lipiec 2016 r. za ubezpieczonego S. L., z którym to żądaniem wystąpiła M. L., jako wadliwa podlega zmianie.

Z tym stanowiskiem nie sposób się zgodzić.

Przepis art. 31 ustawy systemowej stanowi podstawę prawną odpowiedniego stosowania do należności z tytułu składek wskazanych z nim przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.). Przepisy te dotyczą takich istotnych zagadnień, które nie są wprost regulowane przepisami ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych bądź są regulowane częściowo, jak:

- 1) zasady liczenia terminów (art. 12),
- 2) odpowiedzialność za należności z tytułu składek (art. 26 i art. 29 § 1 i 2),
- 3) zabezpieczenie wykonania należności z tytułu składek (art. 33, art. 33a i art. 33b),
- 4) zaległość składkowa (art. 51 § 1, art. 55),
- 5) wygaśnięcie należności z tytułu składek (art. 59 § 1 pkt 1, 3, 4, 8 i 9, art. 60 § 1, art. 61 § 1, art. 62 § 1, 3-5),
- 6) nadpłata należności z tytułu składek (art. 72 § 1 pkt 1 i 4 i § 2, art. 73 § 1 pkt 1 i 5, art. 77b § 1 i 2),
- 7) odpowiedzialność solidarna za należności z tytułu składek (art. 91),
- 8) prawa i obowiązki następców prawnych oraz podmiotów przekształconych (art. 93, art. 93a-93c, art. 93e, art. 94, art. 97 § 1, art. 98 § 1 i 2 pkt 1, 2, 5 i 7, art. 100, art. 101, art. 105 § 1 i 2, art. 106 § 1 i 2),
- 9) odpowiedzialność osób trzecich za należności z tytułu składek (art. 107 § 1, 1a, i 2 pkt 2 i 4, art. 108 § 1 i 4, art. 110 § 1, § 2 pkt 2, § 3, art. 111 § 1-4 i 5 pkt 1, art. 112, art. 113, art. 114, art. 115, art. 116, art. 116a, art. 117, art. 118 § 1 i 2 oraz art. 119).

Analizując następstwo prawne spadkobierców płatnika wskazać należy na treść art. 97 § 1 o.p., który stanowi, że spadkobiercy podatnika, z zastrzeżeniem § 2, przejmują przewidziane w przepisach prawa podatkowego majątkowe prawa i obowiązki spadkodawcy. Przepis art. 97 o.p. konstytuuje zasadę następstwa prawnego także w stosunku do osób fizycznych. Jest to swoisty odpowiednik reguł dotyczących spadkobrania, uregulowanych w kodeksie cywilnym. Regulacja cywilnoprawna nie może mieć wprost zastosowania do praw i obowiązków publicznoprawnych wynikających z prawa podatkowego lub przepisów dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne. Zasadą jest przejęcie wszelkich praw i obowiązków podatkowych lub dotyczących składek. Od zasady tej mogą istnieć wyjątki przewidziane w przepisach szczególnych. Skoro są to wyjątki od zasady, to nie można ich interpretować rozszerzająco, a niedających się rozstrzygnąć wątpliwości interpretować "na korzyść" zasady sukcesji. Przepis ten przewiduje, że od tej zasady istnieje wyjątek dotyczący praw o charakterze niemajątkowym (art. 97 § 2 o.p.), jednak art. 31 ustawy systemowej odsyła wyłącznie do art. 97 § 1 o.p. Należy zatem przyjąć, że na spadkobierców nie przechodzą prawa niemajątkowe. Ustawa systemowa nie odsyła również do art. 97 § 4 o.p., który przewiduje, że przepis art. 97 § 1 o.p.

stosuje się także do praw i obowiązków wynikających z decyzji wydanych na podstawie przepisów prawa podatkowego (odpowiednio - ubezpieczeń społecznych).

Odwołując się do poglądów Naczelnego Sądu Administracyjnego zawartych w wyroku z dnia 10 lutego 2009 r., II FSK 1625/07, LEX nr 518690, wskazać należy, że podział praw i obowiązków na materialne i niematerialne przebiega według podziału prawa finansowego na materialne i formalne. Zatem prawa niemajątkowe - proceduralne - to takie, na podstawie których zawiązują się organizacyjne stosunki prawnofinansowe, a majątkowe dotyczą uprawnień i obowiązków, na podstawie których zawiązują się stosunki prawnofinansowe. W doktrynie prawa finansowego podano przykłady majątkowych praw i obowiązków przewidzianych w przepisach prawa podatkowego. Wymienione zostały: prawo do zapłaty podatku w odroczonym terminie płatności, do jego zapłaty w ratach, prawo do ulgi podatkowej. Inaczej ujętą definicję przedstawił Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 30 kwietnia 2015 r., II FSK 848/13, LEX nr 1774611, który stwierdził, że prawa niemajątkowe są to wszelkie uprawnienia czy to ekonomiczne, czy osobiste. W związku z tym pojęcie praw majątkowych nie jest tożsame z prawami materialnymi, a praw niemajątkowych z prawami niematerialnymi czy proceduralnymi .

Zgodzić się należy z organem rentowym, że prawo do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, a co za tym idzie - prawo do wystąpienia z wnioskiem o wyrażenie zgody na opłacenie składki na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe po terminie, są prawami niemajątkowymi związanymi z prowadzoną działalnością gospodarczą. Prawa te dotyczą stricte osoby ubezpieczonego, nie zaś prowadzonej przez niego działalności gospodarczej.

Przyjmując zatem, że skoro na wnioskodawczynię w drodze następstwa prawnego nie przechodzą prawa niemajątkowe dotyczącego zmarłego małżonka związane z reaktywowaniem dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego w związku z zapłatą składki po terminie, to w ocenie Sądu Apelacyjnego prawidłowo organ rentowy zaskarżoną w sprawie decyzją odmówił wszczęcia postępowania w przedmiocie wyrażenia zgody na opłacenie składki po terminie za lipiec 2016 r. za S. L. z uwagi na złożenie wniosku przez M. L. jako osobę nieuprawnioną.

Przeprowadzone rozważania wskazują, że zarzuty naruszenia prawa materialnego zgłoszone w apelacji organu rentowego są trafne. Procesowym skutkiem tej konstatacji jest konieczność zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania. Dlatego Sąd Apelacyjny zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c. wydał orzeczenie reformacyjne.

Rozstrzygając o kosztach procesu Sąd Apelacyjny zasądził od M. L. na rzecz pozwanego kwotę 90 zł tytułem kosztów procesu za I instancję, działając w tym zakresie na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99, art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. przy zastosowaniu za I instancję § 2 pkt 1 i § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1804 z późn. zm.), w brzmieniu obowiązującym w dniu wniesienia odwołania, a za II instancję § 2 pkt 1 oraz § 10 ust. 1 pkt 2 i § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1804 z późn. zm.), w brzmieniu obowiązującym w dniu wniesienia apelacji.

SSA Alicja Podlewska SSA Iwona Krzczowska - Lasoń SSO del. Beata Golba - Kilian